

I. A tényállás

1. A Törvényszék a szellemi tulajdon megállapítása iránt folyamatban lévő perben szakértői vizsgálat elvégzésére és szakvélemény elkészítésére rendelte ki az Iparjogvédelmi Szakértői Testületet (a továbbiakban: Testület).
2. A kirendelésben ismertetett tényállás szerint az alperes és néhai M. I. élettársak voltak: M. I. orvosként, nőgyógyászként praktizált haláláig, míg élettársa, az I.r. alperes különböző laborfeladatokat végzett. Az I.r. alperes állítása szerint kizárólag az ő szellemi termékének köszönhetően, míg a felperes állítása szerint közös tevékenységük eredményeként született meg a speciális módon készített, virágescenciákat és C-vitamint tartalmazó komplex készítmény. Az M cég, mint a szer forgalmazója, bejelentést tett az Országos Élelmezés- és Táplálkozástudományi Intézetnél étrend kiegészítő készítményről. Az erről szóló igazolást meg is kapta. A szer forgalmazására néhai M. I. és az alperes értékesítési rendszert dolgozott ki, melyet különböző cégek keretében forgalmaztak. A néhai M. I. halálát követően a forgalmazást az alperes egyedül folytatta. A per tárgyát az képezi, hogy néhai M. I. örökösé vitatja azt, hogy az alperes kizárólag egyedül fejlesztette ki ezt a terméket és így saját szellemi termékeként egyedül jogosult a forgalmazói jogok gyakorlására.

II. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testületnek feltett kérdések

A Törvényszék, valamint a peres eljárásban érintett felek egyaránt kérdéseket intéztek a Testülethez. A Törvényszék az alábbi kérdések tekintetében kérte a Testület állásfoglalását.

1. Lehetőség szerint írja körül a szakértői testület azt a fejlesztési folyamatot, amelynek eredményeképpen ez a termék létre jöhetett.
2. Milyen szakterület, milyen mélységű ismerete szükséges ahhoz, hogy egy ilyen étrendkiegészítő készítményt valaki kifejlesszen?
3. Tekintettel arra, hogy az eljárás során az alperes a gyártási-előállítási folyamatról nem kívánt nyilatkozni, meg tudja-e állapítani a szakértői testület azt, hogy a virágescenciák begyűjtése milyen bonyolultságú és milyen technológiai háttért igénylő feladat?

A felperes az alábbi kérdések tekintetében kérte a Testület állásfoglalását.

4. A jelen ügyben a ... cseppek mint termék, illetve annak receptje a Ptk. 86.§ (3) bekezdése szerint szellemi alkotásnak minősül-e?
5. Szükséges-e a recept pontos tartalmának, az összetevők pontos listájának az ismerete annak megállapításához, hogy a ... cseppek elnevezésű termék szellemi alkotásnak minősül, vagy elegendő azt igazolni, hogy a termék kifejlesztése szellemi alkotómunka eredménye, az eredmény mint szellemi alkotás létezik és azt ténylegesen felhasználják a termék gyártása és forgalmazása során?

¹ a szakértői vélemény bírósági megkeresés alapján, folyamatban lévő ügyben született

6. A Ptk. 86. § (3) bekezdésében meghatározott, ún. „nem nevesített szellemi alkotás” esetében az ekként való minősítés feltétele-e, hogy az adott szellemi alkotás egyedi és újszerű legyen?

7. Milyen jelentőséggel bír az a körülmény, hogy a per tárgyát képező ... cseppek terméket az Országos Élelmezési és Táplálkozástudományi Intézet notifikációs okmánya alapján a mai napig étrend-kiegészítőként gyártják és forgalmazzák, feltüntetve a terméken ezt a nyilvántartási számot? Ebből a tényből levonható-e az a következtetés, hogy a terméket változatlan összetétellel gyártják és forgalmazzák?

8. Ha a szellemi alkotással összefüggésben előterjesztett tulajdonosi igényt törvényes öröklés jogcímén érvényesítik, nem pedig a létrehozásában való közreműködés alapján, az igényérvényesítés feltétele lehet-e az, hogy az igény érvényesítője az adott szellemi termék pontos összetételét ismerte, avagy elegendő a termék meglétének és változatlanul való gyártásának és forgalmazásának a bizonyítása?

9. A keresetbe becsatolt dokumentumok alapján megállapítható-e, hogy a ... cseppek néven forgalmazott termék megfelel a Ptk. 86. § (3) bekezdésében meghatározott ún. „nem nevesített szellemi termék” kritériumainak?

10. A ... cseppek megalkotóinak a felek tekintendők-e, figyelemmel a keresetbe csatolt, számos általuk adott, a médiában megjelent nyilatkozatuk alapján?

11. Milyen jelentőséggel bír az a körülmény, hogy a ... elnevezés védjegyzetésekor a kérelmet benyújtó és ezáltal a védjegy jogtulajdonosának tekintendő M cégnek a felek, mint magánszemélyek voltak a tulajdonosai?

Az I.r. alperes az alábbi kérdések tekintetében kérte a Testület állásfoglalását.

12. Kapcsolódik-e tulajdonjog a külön törvényi védelem alatt nem álló, de a Ptk. által védett szellemi alkotásokhoz?

13. Örökölhető-e az alkotónak a Ptk. 87. §-ának (2) bekezdésében biztosított joga?

14. Ahhoz, hogy valaki örökösként érvényesíthessen igényt (bármilyet) egy szellemi alkotás vonatkozásában, előfeltétel-e, hogy az örökhagyó alkotói minőségét, az alkotás létrehozásában való tényleges közreműködésének mibenlétét és mértékét bizonyítsa akkor, ha ez az „alkotó” életében nem történt meg?

15. Elegendőek-e az alkotói (társalkotói) minőség bizonyítására az alkotóként fellépő személyeknek erre utaló, de nyilvánvalóan az alkotás népszerűsítése érdekében tett nyilatkozatai?

16. Annak megállapításához, hogy a készítmény a Ptk. 86. §-a szerinti védelem alá tartozó szellemi alkotásnak minősül-e, elegendő az „alkotók” nyilatkozatait figyelembe venni, avagy

a védelem alapja a termék tudományosan igazolható összetétele illetve esetlegesen az előállítási mód?

17. Ha a készítmény tudományosan kimutatható összetevői: C-vitamin, desztillált víz és alkohol, akkor ezzel az összetétellel a készítmény eléri a törvényi védelem szintjét?

18. Figyelemmel arra, hogy a perbeli esetben a készítmény neve és maga a készítmény jogi sorsa elválik egymástól, hogyan kell azonosítani az igénylőnek a készítményt ahhoz, hogy arról a bíróság ítéletében rendelkezessen?

A megkeresés alapján a szakértői vizsgálat tárgya a következő:

- a termék kifejlesztésére irányuló folyamat, annak ismerete, valamint ezek kapcsolata és hatása az oltalom fennállására,
- milyen kritériumok alapján határozható meg a Ptk. 86. §-ának (3) bekezdésében meghatározott egyéb szellemi alkotás szerinti oltalom fennállása,
- a Ptk. 86. §-ának (3) bekezdésében meghatározott egyéb szellemi alkotás oltalma értelmezhető-e a dologi jog részeként, továbbá lehet-e öröklési jog tárgya,
- a Ptk. 86. §-ának (3) bekezdésében meghatározott egyéb szellemi alkotás, valamint a termék árujelzőjének tulajdonjoga elválhat-e egymástól és annak milyen következményei lehetnek a termék elnevezésére.

III. A Testület eljárása

1. A Testület a 270/2002. (XII. 20.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Rendelet), a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (a továbbiakban: Szt.) által meghatározott feladatkörben, valamint szervezeti és eljárási rendben, a tényállásra irányadó jogszabály, elsősorban a Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (a továbbiakban: Ptk.), továbbá a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény (a továbbiakban: Vt.) alapján alakította ki az alábbiakban kifejtésre kerülő álláspontját.

2. A jelen szakértői vélemény megállapításai és következtetései a Törvényszék által ismertetett tényálláson és a Testület rendelkezésére bocsátott dokumentumokból megismerhető tényeken alapulnak, és csak erre a tényállásra nézve helytállóak.

3. Ez a szakértői vélemény az ügyben eljáró hatóságokat nem köti.

IV. A Testület álláspontja

1. A Testület elsőként azt vizsgálta meg, hogy a Törvényszék által ismertetett tényállás, továbbá a rendelkezésre álló dokumentumok elegendő információt tartalmaznak-e a feltett kérdések megválaszolásához.

2. A Törvényszék az alábbi iratokat bocsátotta a Testület rendelkezésére:

- a kirendelés szövegét, valamint a peres feleknek a Testülethez intézni szándékozott kérdéseit tartalmazó beadványait;

- a P.20.482/2013. számú ügy iratait.

3. A szellemi alkotások jogi védelmének rendszere a Polgári Törvénykönyvben:

Tekintettel arra, hogy a Szakértői Testülethez intézett egyes kérdések a Ptk. 86. §-ának egészét jelöli meg vizsgálandó jogalapként, és ezáltal általánosságban teszi a Testület feladatává a Ptk.-ban lefektetett védelem fennállásának meghatározását, indokoltnak tűnik a szellemi alkotások Ptk. általi szabályozásának, valamint a hozzá kapcsolódó hazai bírói joggyakorlatnak az áttekintése.

3.1. Általános védelem

A Ptk. a személyek polgári jogi védelméről szóló címben, 86. §-ának (1) bekezdésében – amelyet szellemi tulajdon-védelmi generálklauzulának tekinthetünk – általános jelleggel írja elő a szellemi alkotások védelmét. A Ptk. a szellemi alkotás fogalmát nem határozza meg, azaz a védelem tárgyainak lehetséges köre e törvény alapján nem zárt. A kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról szóló 2004. évi CXXXIV. törvény 4. §-ának 11. a) pontja alapján a szellemi alkotások azok az alkotások, műszaki megoldások, amelyek alkalmasak arra, hogy iparjogvédelmi oltalom (szabadalom, használati mintaoltalom, növényfajtaoltalom, formatervezési mintaoltalom, topográfiaoltalom) tárgyát képezzék, vagy amelyek jogszabály erejénél fogva szerzői jogi védelem alatt állnak, ideértve azt is, amikor a hasznosítási célok, lehetőségek függvényében a megfelelő oltalom megszerzése helyett e megoldások titokban tartása célszerű. E fogalom-meghatározás azonban csak az innovációs törvény alkalmazásában irányadó, a joggyakorlat gyakran ennél szélesebb kört von ide. A bírói gyakorlat által alkotott definíció szerint „[j]ogi értelemben vett szellemi alkotásról ugyanis csak abban az esetben beszélhetünk, ha az meghatározott szellemi tevékenység, alkotási folyamat eredménye; már megformált gondolati tartalmat, azonosítható és egyediesíthető gondolatsort, gondolati szövedéket fejez ki. Ahhoz tehát, hogy a [...] szellemi alkotás [...] védelemben részesülhessen, minimálisan meg kell hogy feleljen annak a követelménynek, hogy felismerhetőek legyenek rajta a szellemi tevékenységből fakadó eredetiség jegyei.” (BH2005. 209)

A jogvédelem kettős irányú: egyrészt védett az alkotási folyamat, másrészt védett maga a létrehozott mű is. A Ptk. 86. §-ának (1) bekezdése szerinti védelem a (2), (3) és (4) bekezdéseken keresztül valósul meg, az itt található szabályok bontják ki a tartalmát. Ennek megfelelően a szellemi alkotások állhatnak szerzői jogi vagy iparjogvédelmi oltalom alatt, ennek hiányában pedig – az alábbiakban kifejtettek szerint – nevesítetlen szellemi alkotásként, vagy szervezési ismeretként részesülhetnek jogi védelmekben. Ezt a Ptk.-hoz fűzött Kommentár is megerősíti, vonatkozó része szerint a személyhez fűződő jogok körében, valamint a Ptk. 86. §-ának (1), (3) és (4) bekezdésében foglalt szabályok többletvédelemnek minősülnek a (2) bekezdés szerinti külön jogszabályok által létrehozott oltalmi formákhoz képest: azaz azok a szellemi alkotások, amelyek a külön jogszabályok hatálya alól valamilyen okból „kiszorulnak”, az általános szabályok alapján védelmet élvezhetnek.

3.2. Külön jogszabályok által meghatározott oltalmi formák

A Ptk. 86. §-ának (2) bekezdésében találjuk a külön jogszabályok hatálya alá tartozó szellemitulajdon-védelmi oltalmi formákat: a szerzői jogot, valamint az egyes iparjogvédelmi oltalmi formákat (így különösen szabadalmi, a védjegy-, földrajzi árujelző oltalom, valamint használati és formatervezési mintaoltalom). A külön jogszabályok által létrehozott védelem csak az egyes oltalmi formáknál megjelölt alkotót illeti meg, és csak a jogszabályokban megjelölt tartalommal és feltételekkel.

A szerzői jog az irodalmi, művészeti, tudományos alkotásokat védi, a védelem pedig a mű megalkotásával keletkezik (nyilvántartásba vétel, vagy bármilyen más hatósági aktus nélkül), amennyiben az megfelel a törvény szerinti feltételnek, azaz a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jelleggel rendelkezik.

Az iparjogvédelem körébe tartozó oltalmi formák által biztosított védelem időben és térben korlátozott monopolhelyzetet hoz létre a jogosult javára, aki az oltalmi idő fennállása alatt kizárólagosan jogosult a találmány, védjegy, minta, stb. gazdasági tevékenység körében történő hasznosítására. Fontos rámutatni, hogy míg a szerzői jog csak az adott konkrét mű egyéni megjelenési formáját védi (vagyis az alapjául szolgáló ötletet, a mű tartalmát nem), az iparjogvédelmi oltalom feladata éppen ennek a (jellemzően műszaki) tartalomnak a védelme.

3.3. Hézagmentes oltalom

A Ptk. 86. §-ának (3) bekezdése az ún. hézagmentes oltalom jogintézményéről rendelkezik, azaz kiterjeszti a védelmet a külön jogszabályok által nem nevesített szellemi alkotásokra, amelyek társadalmilag széles körben felhasználhatók és azáltal, hogy még nem váltak közkinccsé, a jogosult számára értéket képviselnek, amely azonban nem feltétlenül vagyoni jellegű. Az oltalom törvényi feltételeit a bírói gyakorlat is megerősíti (BDT 2007/12/192), amennyiben kimondja, hogy „[a] külön törvény hatálya alá nem tartozó szellemi alkotás akkor részesül jogi védelemben, ha társadalmilag széles körben felhasználható és még nem vált közkinccsé. E feltételek hiányában a jogsértés nem állapítható meg, és kártérítési kötelezettséget sem keletkeztet a szellemi termék felhasználása.”

A hézagmentes oltalom fennállásának első alapvető törvényi feltétele, hogy a szellemi alkotás **társadalmilag széles körben felhasználható** legyen. A Testület álláspontja szerint annak vizsgálatakor, hogy egy szellemi alkotás (vagy bármilyen más ismeretösszesség) társadalmilag széles körben felhasználható-e, nem abból kell kiindulni, hogy a felhasználás milyen létszámú személyi kör számára lehet előnyös, hanem abból, hogy **elősegíti, vagy megkönnyíti-e valamely ösztársadalmi érdek megvalósulását**.

A közkinccsé válás hiányára (vagyis a titkosságra) vonatkozó törvényi feltétel tartalmát alább, a know-how kapcsán fejti ki a Testület.

3.4. A know-how oltalma

A Ptk. a 86. § (4) bekezdésében, az oltalom „hézagmentességét” biztosító (3) bekezdést követően, azt mintegy kiegészítve rendelkezik a know-how oltalmáról. A törvény az oltalom tárgyát nem nevezi ugyan know-how-nak, de szabályozza a jogintézményt, amikor kimondja: *„[a] személyeket védelem illeti meg a vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezési ismereteik és tapasztalataik tekintetében is. A védelmi idő kezdetét és tartamát jogszabály határozza meg.”*

A hivatkozott külön jogszabály, azaz a Ptk. módosításáról és egységes szövegéről szóló 1977. évi IV. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról rendelkező 1978. évi 2. törvényerejű rendelet 4. §-ának (1) bekezdése a védelmi idő kezdetéről nem nyilatkozik, annak tartamáról pedig szűkszavúan rendelkezik: *„[a] személyeket a vagyoni értékű gazdasági, műszaki és szervezési ismereteik és tapasztalataik tekintetében a megkezdett vagy tervbe vett hasznosítás esetén a közkinccsé válásig illeti meg a védelem.”*

E két törvényi rendelkezés adja a know-how jogintézményének jogi alapjait. Ezeket a rendelkezéseket – tekintettel arra, hogy nem áll mögöttük az iparjogvédelmi ágazati törvényekhez hasonló cizellált jogszabály – a bírói gyakorlatnak kellett kibontania, értelmeznie és tartalommal kitöltenie. A Legfelsőbb Bíróság Gazdasági Kollégiumának GK 52. számú állásfoglalása (BH 1990/1. szám) a következőképpen nyilatkozik a know-how-ról:

„A Ptk. 87. §-ának (2) bekezdésében szabályozott vagyoni értékű gazdasági, műszaki, szervezési ismeretek és tapasztalatok mint a szellemi tevékenység eredményei a szellemi alkotások fogalma alá tartoznak. Bár kizárólagosságot biztosító jogkövetkezmények nem fűződnek hozzájuk, a jogosulatlan felhasználással szemben ezek az ismeretek is védelemben részesülnek (pl. titokvédelem), és a jogosult követelheti, hogy az eredményeit elsajátító vagy felhasználó személy részesítse őt az elért vagyoni eredményben. Az is gyakori, hogy ezeket a vagyoni értékű ismereteket és tapasztalatokat ellenérték fejében átruházzák. A know-how mint szellemi alkotás tehát vagyoni értéket képvisel és forgalomképes...”

A fenti jogszabályi rendelkezések értelmében – figyelemmel a rájuk épülő bírói gyakorlatra is – a hatályos Ptk. szerinti know-how fogalom elemei a következők:

- relatív titkossággal bír (közkinccsé még nem vált);
- vagyoni értéket képvisel;
- gazdasági, műszaki vagy szervezési jellegű;
- jogosultja az a személy (jogalany), aki az ismeretet, tapasztalatot kifejlesztette, illetve a meglévő korábbi ismeretekből, tapasztalatokból leszűrte (szintetizálta);
- gyakorlati ismeretnek minősül, azaz nem valamilyen jelenség felismeréséről van szó, hanem egy olyan – a gyakorlatban alkalmazható – ismeretről vagy tapasztalatról, amelynek a hasznosítása legalább tervbe van véve;
- nem áll más, nevesített iparjogvédelmi oltalom alatt.

A know-how jellegű ismeretek közkinccsé még nem vált természetű az üzleti titok titkossági kritériumához képest szélesebb kört ölel fel. Ez azt jelenti, hogy nem kizárólag olyan információkról lehet ebben a körben beszélni, amelyek csupán egy szűk, meghatározható kör

számára hozzáférhetőek (azaz szűk értelemben véve titkosak), hanem ide tartoznak az olyan – egyébként bárki számára hozzáférhető, de speciális szempontok szerint csoportosított – ismeretek is, amelyeknek összeállítása olyan mennyiségű munkaráfördítést igényel, amely miatt a felhasználni kívánó számára előnyösebb a kész ismeret megszerzése, mint a saját kutatásban való előállítás. Ez utóbbi esetben a know-how-t képező adatok nem a titkosságuk miatt, hanem az összegyűjtésükhöz vagy a rendszerezésükhöz szükséges erőfeszítések nagysága miatt korlátozottan hozzáférhetőek.

Ehhez járul a bírói gyakorlat azon megállapítása, amely szerint „*az a tény, hogy a tudomány állásához kapcsolódó, feltételezett ismeret az adott megoldás előállításának lehetőségét az érintett szakmai kör részére nem zárja ki, önmagában nem eredményezi a megoldás közkinccsé válását [Ptk. 86. § (3) bek., 87. § (2) bek., 1978. évi 2. tvr. (Ptké. II/4. § (1) bek.]*” (BH1992. 391.).² Ebből is világosan látszik, hogy a know-how **relatív titkosságára** (korlátozott hozzáférhetőségére) vonatkozó követelmény teljesülése esetről esetre vizsgálendő, azaz a közkinccsé válásnak nincs olyan szigorúan és világosan rögzített zsinórmértéke, amely a szabadalmazhatóságához szükséges abszolút újdonsághoz volna hasonlítható. Egy adott megoldás, amelyet a jogosult nem kezel titkosan (a hatályos szabályok szerint ez csupán az üzleti titok körében követelmény), mindaddig oltalmat élvezhet know-how gyanánt, amíg az érintett szakmai körökben nem terjed el annyira, hogy korlátozott hozzáférhetőségéről már nem lehet beszélni.

A vagyoni értékűség kritériuma, – amelyből a forgalomképesség szükségszerűen következik – azt is maga után vonja, hogy **a közkinccsé válás elkerüléséhez a jogosultnak jellemzően gazdasági érdeke fűződik**, azaz az érintett ismeret vagy tapasztalat a jogosult számára versenyelőnyt jelent. Ezt egészíti ki és erősíti meg a gazdasági, műszaki vagy szervezési jellegre történő utalás, és ezért tekinthető a know-how fogalmi elemének a gyakorlati alkalmazhatóság is, amely legalább a tervbe vett hasznosítást maga után vonja.

A know-how fogalmának egyik leglényegesebb eleme az, hogy **nevesített iparjogvédelmi oltalom alatt nem áll**, azaz a know-how-t képező ismeretek nem voltak lajstromozásra irányuló eljárás tárgyai, ennél fogva hatósági vizsgálatokról és értékelésükről sem beszélhetünk, és okirattal igazolható jogosultjuk sincsen³. Mindennek a know-how védelméből fakadó jogokra nézve rendkívül fontos következményei vannak. Egy lajstromozatlan – és ilyenformán bizonytalan (eseti megítélést igénylő) kezdetű és lejáratú, ráadásul nem nyilvánosságra hozott tárgyú – oltalom nem adhat kizárólagos jogot a jogosultnak, azaz a know-how védelem megsértése csak az ismeret jogszerűtlen megszerzése vagy az azzal való visszaélés által valósulhat meg. **A védelemnek ez a relatív természete** azt

² Igaz ugyan, hogy mindez a nevesítetlen szellemi tulajdonjogok kapcsán került megfogalmazásra, ám a közkinccsé válás mindkét kategóriára nézve azonosan értelmezhető fogalom, így a know-how-ra is irányadó (annál is inkább, mivel a jogalkotó a védelem lejártát is a közkinccsé váláshoz kötötte).

³ A hatályos jogszabályok nem zárják ugyan ki, hogy – elutasított vagy visszavont – iparjogvédelmi (elsősorban szabadalmi vagy használatiminta-oltalmi) bejelentések tartalmát képező ismeretek know-how-ként védelemben részesüljenek, hiszen a know-how védelemhez szükséges küszöb a lajstromozott iparjogvédelmi jogokhoz szükséges oltalomképességi feltételekhez képest alacsonyabb; jellemzően mégis olyan ismeretekről van szó, amelyet nem vetettek alá a hatósági eljárás „próbájának”, a megadott oltalom pedig – az oltalom megadására irányuló eljárás szerves részét képező nyilvánosságra tekintettel – mindenképpen kizárja a párhuzamos know-how védelem fennállását.

eredményezi, hogy az ismereteknek a jogszerűen megszerzett termékből való kikövetkeztetése (**mérnöki visszafejtés**), a know-how tárgyát képező ismeretek **független (párhuzamos) kifejlesztése**, valamint az érintett **információk jóhiszemű** (pl. kiállításon, más nyilvános rendezvényen vagy kiadványból történő) **megszerzése** kizárják a jogosultnak az ezeket megvalósító személyekkel szembeni fellépését.

Lényeges kérdéseket vet fel a **know-how-hoz kapcsolódó jogok gyakorlására jogosult** személy megállapításának kérdése is. A Ptk. 86. §-ának (4) bekezdése úgy fogalmaz, hogy a személyeket védelem illeti meg „...*ismereteik és tapasztalataik tekintetében is*”. Ebből az következik, hogy a know-how védelem eredeti jogosultjának az minősül, aki tevékenysége során az adott ismeretet vagy tapasztalatot kifejlesztette, illetve szintetizálta.

A know-how védelem ernyője alá vonni kívánt ismeretek írásos **rögzítettsége** (azaz a „tárgyasult forma” követelménye) nem jogszabályi kitétel, azaz önmagában nem fosztja meg az ismereteket a know-how minőségtől az a tény, hogy a szóban forgó ismeret ilyenként nincs dokumentálva. A tárgyasult forma, azaz az azonosítható rögzítettség a bírói gyakorlatban a know-how apportálhatóságához szükséges előfeltételként jelenik meg, nem pedig a védelem *sine qua non*-jaként. A BH2000.219. jogesetben olvasható megállapítás tehát, amely szerint „*a tag az apportként átadni vállalt know-how-t tárgyasult formában köteles a társaság rendelkezésére bocsátani, ezt a bejegyzéskor a cégbíróságnak vizsgálnia kell*” csupán a forgalomképesség szempontjából bír jelentőséggel. Amennyiben nem az ismeretek apportálásáról van szó, a know-how írásbeli dokumentációjának hiánya önmagában nem zárja ki a védelemből a szóban forgó ismereteket – feltéve, hogy a fentebb ismertetett ismérvek fennállása ilyen módon is kétség nélkül megállapítható.

Ezzel összefüggésben látni kell azt is, hogy a vagyoni értékűség igazolásához, illetve a védelem alatt álló ismeretek körének rögzítéséhez, azaz a védelem tárgyának azonosításához rendkívüli mértékben hozzájárulhat, ha az érintett ismeretek csoportja jól körülírható, és valamilyen formában rögzítésre kerül. A know-how védelme alapján történő jogérvényesítés során rendkívüli jelentőséghez jut, hogy a jogosult bizonyítani tudja-e, hogy know-how-val rendelkezik, illetve, hogy a másik fél a védelem alá eső ismereteket sajátította el és hasznosította. Előzetes írásbeli rögzítettség hiányában a bizonyítás könnyen ellehetetlenülhet, amely a jogérvényesítés áthatolhatatlan gátját képezheti.

3.5. A nevesítetlen szellemi alkotások és a know-how elhatárolása

A know-how és a szellemi tulajdon fentiekben említett – a Ptk. 86. §-ának (3) bekezdésében szabályozott – nevesítetlen formái közötti viszonyt a jogszabályok nem világítják meg, a bírói gyakorlat pedig gyakran összemosza a két kategóriát. A (3) és a (4) bekezdés együttes olvasatából az is következhetne, hogy két különálló kategóriáról van szó, ha azonban a két jogintézmény ismérveit vizsgáljuk, átfedéseket is lehet találni. Úgy tűnik, hogy know-how-nak minősülő ismeretek többsége a külön jogszabályok hatálya alá nem tartozó, de „társadalmilag széles körben felhasználható”, „közkinccsé még nem vált” szellemi alkotások körébe is besorolható. A hézagmentes oltalmat biztosító rendelkezés sem az ismeretek jellegére, sem vagyoni értékére nézve nem határoz meg közelebbi követelményeket, és a jogosulti pozíció sem tűnik olyan mértékben rögzítettnek, mint a know-how esetében. A két

jogintézményt mindenesetre egymáshoz közelíti az a tény, hogy az általuk biztosított védelem megsértése esetén érvényesíthető igények köre azonos.

Az újabb bírói gyakorlat ugyanakkor az **élesebb elhatárolás** mellett foglalva állást hangsúlyozza, hogy „a Ptk. 86. §-ának (4) bekezdésében szabályozott know-how nem a (3) bekezdés úgyszintén nem nevesített szellemi alkotásainak, hanem a szabályozás szempontjából egyenrangú területekről van szó. A 86. § (3) bekezdése inkább a feltalálói tevékenységhez közelebb álló, elméleti jellegű szellemi alkotásokra vonatkozik, amelyekről ugyan külön jogszabályok nem rendelkeznek, de amelyek társadalmilag széles körben felhasználhatók és még nem váltak közkinccsé. Ezzel szemben a know-how alapvetően gyakorlati, vagyoni értékkel bíró, gazdasági, műszaki és szervezési ismereteket, tapasztalatokat foglal magába.” (Fővárosi Ítéltábla 8.Pf.22.132/2011/7.)

4. A Testület a Törvényszék által feltett kérdéseket a rendelkezésére álló dokumentumok figyelembevételével az alábbiak szerint válaszolja meg:

1. *Lehetőség szerint írja körül a szakértői testület azt a fejlesztési folyamatot, amelynek eredményeképpen ez a termék létre jöhetett?*

A kérdés megválaszolásához rendkívül kevés információ áll a Testület rendelkezésére. Támpontot részben az F/6 számú irat ad, amelyben több helyen említésre kerül, hogy 8 év munkáját takarja a ... megalkotása, illetve a felperes azon nyilatkozata (41. számú irat), miszerint édesapja, néhai dr. M. I. elbeszéléséből úgy emlékszik, hogy hosszú kísérletezés előzte meg a szer megalkotását és ez idő alatt a kutyájának, valamint magának is beadta a készítményt, hogy a hatásosságáról meggyőződjön. Szintén a 41. számú iratban található utalás arra, hogy a fejlesztési fázisban a szer összetétele vélhetően változott, a forgalomba hozatal után azonban már nem.

A 2. kérdésnél kifejtett alapelvek, különösen a Bach-terápiára vonatkozó ismeretek birtokában a fejlesztési folyamat vélhetően a megfelelő virágesszenciák kiválasztását és azok hígítási arányainak beállítását foglalta magában.

Mivel a csatolt iratokból a fejlesztés mikéntjének és mibenlétének pontosabb meghatározására a Testületnek nem áll kellő információ a rendelkezésére, ezért a Testület a fentiekén túl nem tudja körülhatárolni sem a fejlesztést magát, sem pedig annak egyes állomásait.

2. *Milyen szakterület, milyen mélységű ismerete szükséges ahhoz, hogy egy ilyen étrendkiegészítő készítményt valaki kifejlesszen?*

[...]

3. *Tekintettel arra, hogy az eljárás során az alperes a gyártási-előállítási folyamatról nem kívánt nyilatkozni, meg tudja-e állapítani a szakértői testület azt, hogy a virágesszenciák begyűjtése milyen bonyolultságú és milyen technológiai háttérrel igénylő feladat?*

Konkrét gyártási eljárás ismertetésének hiányában a Testület nem tud minden kétséget kizáró véleményt adni a fenti kérdésben. Azonban a 2. kérdésnél adott választ és a benyújtott iratokat is alapul véve, valamint az általános ismeretek alapján a Testület néhány támpontot tud adni a kérdés mérlegeléséhez.

Az F/6, F/7 és F/16 számú iratok tanúsága szerint maga a forgalomba hozott ... 6 virág esszenciáját tartalmazza egy vizes-alkoholos oldatban, C-vitaminnal (aszkorbinsavval) együtt.

A virágesszenciák előállítása nem tartozik a komplikált eljárások közé: az elmúlt évszázadokban számos eljárás vált már ismertté, sőt akár házilag is elkészíthetőek, gondoljunk csak a rózsavízre. Az eljárás alapja az, hogy a megfelelően kifejtett virágokat (vagy csak a szirmokat) vízben meghatározott ideig áztatják, esetleg leforrázzák, majd szűrés után adott mennyiségű alkohollal tartósítják a keletkezett extraktumot. Ez utóbbit nevezzük virágesszenciának, amely ezek után tetszőleges mértékben hígítható vízzel, mivel a tartósításra használt alkohol korlátlanul elegyedik vízzel. Bár nagyiparilag a virágok begyűjtése, extrahálása, szűrése és esszenciaként történő kiszűrése technológiai és logisztikai háttérrel is igényel, azonban ez a háttér nem mérhető össze egy valódi gyógyszeripari háttérrel, hiszen egy ilyen készítménynek nem kell szigorú gyógyszerkönyvi előírásoknak megfelelnie.

Ugyanakkor fontos kiemelni, hogy a virágesszenciák előállítását nem kellett szükségszerűen az alkotóknak elvégezniük, hiszen számos erre szakosodott, kisebb-nagyobb cégtől be lehet szerezni a különböző virágesszenciákat, így a legnagyobb befektetést és munkát igénylő háttér létrehozása nem szükséges. Az ily módon készen vásárolt esszenciákat ezek után az alkotóknak csak össze kellett keverni és a kívánt koncentrációjúra hígítani, valamint kis üvegcsékbe kiszűrélni, amit különösebb technológiai háttér nélkül, akár egy laboratóriumban is meg lehet tenni. A hígítás mértékét az alkotók tetszőlegesen határozhatták meg a feltételezett gyógyhatással és a homeopátia jól ismert alapelveivel összhangban, a hígításra alkalmazott víz pedig nem tekinthető drága oldószernek. Az elixírben lévő aszkorbinsav szintén egy kereskedelmi forgalomban, különböző nagyságú kiszűrésekben kapható (antioxidáns hatású) szer, amely az elixír alapjául szolgáló vizes-alkoholos közegben jól oldódik, így annak feloldása nem jelent nagy nehézséget akár laboratóriumi/kisipari körülmények között sem (erre utal a 41. számú irat 3. oldalának 4. bekezdése, illetve a 35. számú irat 2. oldalának 5. bekezdése is).

A 36. számú irat tanúsága szerint az elixírt a későbbiekben a D cég, az S cég., illetve utóbb az M cég is gyártotta, azonban ezen cégek felszereltségéről és gyártástechnológiai képességeiről a Testület rendelkezésére bocsátott iratok nem nyújtanak információt.

Hangsúlyozva, hogy a konkrét technológia ismerete nélkül nem ítéltető meg teljesen a kérdés, a Testület a fentiek alapján vélelmezi, hogy a virágesszenciák begyűjtése (és

felhasználása a készítmény előállítására) nem igényelt különösebben bonyolult és költséges technológiai hátteret.

4. *A jelen ügyben a ... cseppek mint termék, illetve annak receptje a Ptk. 86.§ (3) bekezdése szerint szellemi alkotásnak minősül-e?*

A szakvéleménynek az általános szabályok szerinti szellemi alkotás (hézagmentes oltalom) ismérveit bemutató részéből kiolvasható, hogy a Ptk. 86. §-ának (3) bekezdése szerinti védelemnek nem feltétele egy hatóság konstitutív aktusa. Abban az esetben, ha a termék, illetve a receptúra megfelel a védelem fogalmi kritériumainak (társadalmilag széles körben felhasználható és nem vált közkinccsé), akkor szellemi alkotásnak minősülhet. A kritériumoknak való megfeleléshez azonban célszerűen ismerni kellene a termék vagy a receptúra részleteit.

5. *Szükséges-e a recept pontos tartalmának, az összetevők pontos listájának az ismerete annak megállapításához, hogy a ... cseppek elnevezésű termék szellemi alkotásnak minősül, vagy elegendő azt igazolni, hogy a termék kifejlesztése szellemi alkotómunka eredménye, az eredmény mint szellemi alkotás létezik és azt ténylegesen felhasználják a termék gyártása és forgalmazása során?*

Amennyiben a kérdés a Ptk. 86. §-ának (3) bekezdése szerinti szellemi alkotás védelmének megállapíthatóságára irányul, akkor a szakvélemény negyedik kérdésére adott válasz irányadó.

Abban az esetben ugyanakkor, ha a kérdés a know-how szerinti védelemre vonatkozott, akkor arra kell kitérni, hogy védelem alapvető feltétele az adott gazdasági, műszaki vagy szervezési ismeret relatív titkosságának fennállása. A kérdés eldöntéséhez tehát legalább két viszonyítási pontot kell ismerni: a közismertnek tekinthető tények körét az adott iparági szegmensben és titokvédelem alatt álló receptúrát vagy a terméket meghatározó ismeretek körét.

Tekintettel arra, hogy a know-how alapvetően a jogosulatlan felhasználással szemben biztosít védelmet, az esetek túlnyomó többségében a hivatkozott két viszonyítási pont megismerése nem ütközik különösebb akadályba, mert egyrészt a know-how jogosultja indít eljárást, aki nyilván birtokában van a know-how tartalmának, másrészt pedig rendelkezésre áll egy jogsértő felhasználást, aminek a körülményei szintén ismertek.

Az a körülmény, hogy egy terméket gyártanak és forgalmazznak, önmagában még nem bizonyítja, hogy mindehhez fel is használtak a Ptk. 86. §-ának (3) bekezdése szerinti szellemi alkotást, vagy titokvédelem alatt álló ismeretet (know-how).

6. *A Ptk. 86. § (3) bekezdésében meghatározott, ún. „nem nevesített szellemi alkotás” esetében az ekként való minősítés feltétele-e, hogy az adott szellemi alkotás egyedi és újszerű legyen?*

A Ptk. 86. §-ának (3) bekezdése szerinti ún. hézagmentes oltalom fennállásának feltétele, hogy a külön törvény hatálya alá nem tartozó szellemi alkotás társadalmilag széles körben

felhasználható és még nem vált közkinccsé. A védelem megállapíthatóságával kapcsolatos további részletek a szakvélemény bevezető részéből ismerhetők meg.

7. *Milyen jelentőséggel bír az a körülmény, hogy a per tárgyát képező ... cseppek elnevezésű terméket az Országos Élelmezési és Táplálkozástudományi Intézet notifikációs okmánya alapján a mai napig étrend-kiegészítőként gyártják és forgalmazzák, feltüntetve a terméken ezt a nyilvántartási számot? Ebből a tényből levonható-e az a következtetés, hogy a terméket változatlan összetétellel gyártják és forgalmazzák?*

Az OÉTI notifikáció kiadásával, annak fenntartásával kapcsolatos kérdések nem tartoznak a Testület hatáskörébe, így azzal kapcsolatban sem tud állást foglalni, hogy milyen következtetés vonható le abból a körülményből, hogy az adott terméket évek óta azonos notifikációs szám alatt gyártják és forgalmazzák.

8. *Ha a szellemi alkotással összefüggésben előterjesztett tulajdonosi igényt törvényes öröklés jogcímén érvényesítik, nem pedig a létrehozásában való közreműködés alapján, az igényérvényesítés feltétele lehet-e az, hogy az igény érvényesítője az adott szellemi termék pontos összetételét ismerte, avagy elegendő a termék meglétének és változatlanul való gyártásának és forgalmazásának a bizonyítása?*

A Ptk. ugyan kifejezett szabályt ebben a tekintetben nem tartalmaz, de a kialakult bírói gyakorlatból, valamint a védelem vagyoni jogi jellegéből fakad, hogy a Ptk. általános szabályai szerinti szellemi alkotás átruházható és átszállhat, így amennyiben a jogosultja természetes személy, öröklés tárgya is lehet.

Az öröklés szempontjából elegendő annak bizonyítása, hogy az örökhagyó jogosan rendelkezhetett a védelem alá tartozó bizalmas ismerettel, tehát az örökhagyó vagyonának részét képezte az adott szellemi alkotás.

9. *A keresethez becsatolt dokumentumok alapján megállapítható-e, hogy a ... cseppek néven forgalmazott termék megfelel a Ptk. 86. § (3) bekezdésében meghatározott ún. „nem nevesített szellemi termék” kritériumainak?*

A Ptk. 86. §-ának (3) bekezdése szerinti szellemi alkotás védelmének megállapíthatóságával kapcsolatos kérdésre a szakvélemény negyedik kérdésére adott válasz irányadó.

10. *A ... cseppek megalkotóinak a felek tekintendők-e, figyelemmel a keresethez csatolt, számos általuk adott, a médiában megjelent nyilatkozatuk alapján?*

Az eset összes körülményének ismeretében, a bizonyítékok értékelését követően dönthető el az a kérdés, hogy valamely szellemi alkotás megalkotójának ki tekinthető, A kérdés nem minősül iparjogvédelmi szakkérdésnek, ezért a Testület hatáskör hiányában nem tud állást foglalni ebben a körben.

11. *Milyen jelentőséggel bír az a körülmény, hogy a ... elnevezés védjegyzetésekor a kérelmet benyújtó és ezáltal a védjegy jogtulajdonosának tekintendő M cégnek a felek, mint magánszemélyek voltak a tulajdonosai?*

A termék előállításához használt eljárás, vagy a termék összetevőinek megfelelő kombinálása akár önmagában lehet szabadalmi oltalom, ahogyan a terméknek a piacon használt megnevezése, az alkalmazott árujelzője is lehet védjegyoltalom tárgya. Az Szt. 25. §-a, valamint a Vt. III. fejezetében szereplő rendelkezések szerint az oltalom átruházható, ezért jogi akadály nincs annak, hogy az árujelző oltalma és a találmány jogi oltalma elváljon egymástól. Hasonlóképpen, a védjegyoltalomban nem részesülő árujelző és a termék alapjául szolgáló innovatív tartalom jogosult köre is lehet eltérő, tekintettel arra, hogy az érintett eszközök szerepe és céljai eltérőek egymástól.

12. *Kapcsolódik-e tulajdonjog a külön törvényi védelem alatt nem álló, de a Ptk. által védett szellemi alkotásokhoz?*

A Ptk. 86. §-ának (3) bekezdése szerinti szellemi alkotás vagyoni jogi jellege tekintetében maga a Ptk. nem ad egyértelmű eligazítást és a bírói gyakorlat sem ad megfelelő támpontot. A know-how védelme esetében ugyanakkor eltérő válasz adható.

A Legfelsőbb Bíróság Gazdasági Kollégiumának GK 52. számú állásfoglalása meglehetősen egyértelműen fogalmaz abban a tekintetben, hogy a know-how, mint szellemi alkotás vagyoni értékű jog és forgalomképes. Ebből következően a know-how védelme hasonlóan működik a vagyoni forgalomban, mint a szellemi alkotások nevesített oltalmi formái, a vagyoni értékű jogok tekintetében, a dologi jogi szabályok érvényesek ezekre nézve is. A gazdasági életben csak így képes betölteni az innovációt ösztönző és a fejlődést elősegítő szerepet a know-how. Példaként említhető, hogy a know-how-t gyakran vállalkozások vagyonának részévé tehető apportként, hasznosítási szerződés alapján a felhasználását a jogosultjától eltérő személy számára is lehet engedélyezni, vagy akár értékesíteni is lehet.

13. *Örökölhető-e az alkotónak a Ptk. 87. §-ának (2) bekezdésében biztosított joga?*

A Ptk. ugyan kifejezett szabályt ebben a tekintetben nem tartalmaz, de a kialakult bírói gyakorlatból, valamint a védelem vagyoni jogi jellegéből fakad, hogy a know-how átruházható és átszállhat, így amennyiben a jogosultja természetes személy, öröklés tárgya is lehet.

14. *Ahhoz, hogy valaki örökösként érvényesíthessen igényt (bármilyet) egy szellemi alkotás vonatkozásában, előfeltétel-e, hogy az örökhagyó alkotói minőségét, az alkotás létrehozásában való tényleges közreműködésének mibenlétét és mértékét bizonyítsa akkor, ha ez az „alkotó” életében nem történt meg?*

Akár a Ptk. általános szabályai szerinti szellemi alkotásról, akár a know-how védelemről beszélünk, közös jellegzetességük a relatív titkosság. Az általános szabályok szerinti szellemi alkotás és a know-how biztosította védelem egyaránt elsősorban az alkotót illeti meg, de ugyanebben a körbe tartozhat az a személy is, aki a know-how-ra hasznosítási jogot szerzett.

Az öröklés szempontjából elegendő annak bizonyítása, hogy az örökhagyó jogosan rendelkezhetett a know-how védelem alá tartozó bizalmas ismerettel, függetlenül attól, hogy azt ő maga fejlesztette ki és mint jogosultként volt a birtokában vagy a védelem tárgyára más módon, például egy hasznosítási szerződés alapján szerzett jogosultságot. Mindkét esetben az örökhagyó vagyonának részekét képezte a know-how.

15. Elegendőek-e az alkotói (társalkotói) minőség bizonyítására az alkotóként fellépő személyeknek erre utaló, de nyilvánvalóan az alkotás népszerűsítése érdekében tett nyilatkozatai?

Akár a Ptk. általános szabályai szerinti szellemi alkotásról, akár a know-how védelemről beszélünk, az érintett jogszabályhelyek szövegéből és a bírói gyakorlatból együttesen kiolvashatóak a védelem megállapíthatóságához szükséges kritériumok, amiről részletek a szakvélemény bevezető részéből ismerhetők meg.

A kérdésben felvetett körülmények már a tényálláshoz kapcsolódó bizonyítási kérdés, mintsem iparjogvédelmi szakkérdés, ezért válasz nem adható a Testület hatáskörének túllépése nélkül.

16. Annak megállapításához, hogy a készítmény a Ptk. 86. §-a szerinti védelem alá tartozó szellemi alkotásnak minősül-e, elegendő az „alkotók” nyilatkozatait figyelembe venni, avagy a védelem alapja a termék tudományosan igazolható összetétele illetve esetlegesen az előállítási mód?

A szakvélemény negyedik és az ötödik kérdéseire adott válaszok megfelelően alkalmazhatóak e kérdés megválaszolására, a tizenötödik kérdésre adott válasz biztosította keretek között.

17. Ha a készítmény tudományosan kimutatható összetevői: C-vitamin, desztillált víz és alkohol, akkor ezzel az összetétellel a készítmény eléri a törvényi védelem szintjét?

Egy készítmény összetevőinek ismerete nem szükségképpen elegendő annak megállapíthatóságához, hogy a termék előállításához, vagy a termék alapvető rendeltetésének biztosításához valamilyen szellemi alkotást igénybe vettek, legyen az a Ptk. 86. §-ának (3) bekezdésében rögzített szellemi alkotás, vagy a Ptk. 86. §-ának (4) bekezdése szerinti know-how védelem.

18. Figyelemmel arra, hogy a perbeli esetben a készítmény neve és maga a készítmény jogi sorsa elválik egymástól, hogyan kell azonosítani az igénylőnek a készítményt ahhoz, hogy arról a bíróság ítéletében rendelkezessen?

A termék előállításához használt eljárás, vagy a termék összetevőinek megfelelő kombinálása akár önmagában lehet szabadalmi oltalom, ahogyan a terméknek a piacon használt megnevezése, az alkalmazott árujelzője is lehet védjegyoltalom tárgya. Az Szt. 25. §-a, valamint a Vt. III. fejezetében szereplő rendelkezések szerint az oltalom átruházható, ezért jogi akadálya nincsen annak, hogy az árujelző oltalma és a találmány jogi oltalma elváljon egymástól. Hasonlóképpen, a védjegyoltalomban nem részesülő árujelző és a termék alapjául

szolgáló innovatív tartalom jogosulti köre is lehet eltérő, tekintettel arra, hogy az érintett eszközök szerepe és céljai eltérőek egymástól.

A Vt. 12. §-a rögzíti a védjegyoltalom tartalmát és ennek körében kitér arra, hogy a védjegyjogosult kizárólag a gazdasági tevékenység körében rendelkezik kizárólagos használati joggal a védjegye felett. A gazdasági tevékenység körén kívül eső védjegyhasználat nem sérti a védjegyoltalmat.

A készítmény azonosítására használt elnevezés megválasztása azonban egy olyan eljárási, valamint a tényálláshoz kapcsolódó kérdés, aminek nem minősül iparjogvédelmi szakkérdésnek.

Dr. Mikló Katalin, a tanács elnöke

Dr. Gonda Imre, a tanács előadó tagja

Dr. Cserhátiné dr. Füzesi Krisztina, a tanács szavazó tagja